

Ένας Κύπριος, ο Γιώργος Καλλιά, ανακηρύσσεται σε Δήμαρχο στο Λονδίνο. Δεν είναι ο μόνος...

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ

Η ΠΑΡΟΙΚΙΑ ΣΠΑΖΕΙ ΤΟΝ ΚΛΟΙΟ

Οι νέες γενιές των αποδήμων ξεφεύγουν πλέον από τα παραδοσιακά επαγγέλματα και ξανοίγονται σε νέους ορίζοντες.
ΤΟΥ ΠΑΝΙΚΟΥ ΠΑΙΟΝΙΔΗ

συχνά ο φίλος του ο Κλέι!

Όταν στις 2 του Μάη του 1995, ξανα συνάντησα τον Κλέι Κωνσταντίνου στο Λουξεμβούργο, ήταν Πρεσβευτής των ΗΠΑ στο ευρωπαϊκό αυτό δουκάτο. Τον επισκέφθηκα στην πρεσβευτική κατοικία, θυμηθήκαμε τις μέρες του εκλογικού πυρετού, άπλωσε μπροστά μου φωτογραφίες κι ανασύροντας μια μου είπε ότι είχε ληφθεί την ημέρα ακριβώς που είχε γίνει η συνάντηση Κλίντον - Βασιλείου. Μιλά ο Κλέι κι ο Κλίντον παρακολουθεί με προσοχή τα λόγια του. Είχε ήδη συγκεντρώσει ο Κλέι, τέσσερα εκατομμύρια δολάρια για την προεκλογική εκστρατεία, που την έπαιρναν μπροστά ούριοι άνεμοι...

Η κουβέντα μας σ' εκείνη τη συνάντηση άρχισε όπως ήταν φυσικό από το καλλιτεχνικό γεγονός της ημέρας, την παγκόσμια πρεμιέρα της όπερας του Μίκη Θεοδωράκη «Ηλέκτρα»

στο Δημοτικό Θέατρο του Λουξεμβούργου και αργότερα στράφηκε μ' έναν παράξενο τρόπο στον πατέρα του Κλέι, το Διονύση από το Κελλάκι της Λεμεσού, που μη έχοντας από τον ήλιο μοίρα, ξεκίνησε το 1922 και μπάρκαρε για τα ξένα. Πρώτα στην Αίγυπτο για ν' ακολουθήσουν ύστερα τρεις απεγνωσμένες προσπάθειες να φτάσει στην Αμερική, τ' όνειρο τότε του κάθε μετανάστη. Τελικά στην τρίτη προσπάθεια βρήκε τη διόδο μέσω Καναδά. Ακολούθησαν δύσκολες, τραχιές, βασανισμένες μέρες και νύχτες στα εστιατόρια. Κάποτε βρίσκει το ταίρι του, μια κοπέλα από τον Καραβά, γεννιέται ο Κλεάνθης, πεθαίνει γρήγορα η μητέρα, στέλνει το γιο ο πατέρας στον Καραβά, δυο μόλις χρόνων, για να μεγαλώσει μέσα στη ζεστασιά μιας οικογένειας, να μάθει και τα ελληνικά. Στην Κύπρο ο Κλεάνθης, αργότερα έγινε Κλέι, μένει μέχρι τα 17, τελειώνει το Δημοτικό, πηγαίνει και στην Αμερικανική

Ακαδημία στη Λάρνακα. Τελικά επιστρέφει στις ΗΠΑ και στον πατέρα, παίρνει δίπλωμα Νομικού και μπαίνει στην ενεργό δράση.

Κατάληξη ο διορισμός του τον Αύγουστο του 1994 από τον πρόεδρο Κλίντον σε νευραλγική διπλωματική θέση. Μοναδική περίπτωση στην ιστορία της κυπριακής ομογένειας στις ΗΠΑ.

Μ' ενδιέφεραν αυτές οι ιστορίες που σηματοδοτούν την πορεία των μεταναστών μας. Εξάλλου πραγματοποιούσα κι ένα ταξίδι προς τις κυπριακές παροικίες με στόχο την έρευνα. Ανειδίκευτοι οι γονείς, «πιατάδες» κατά κανόνα η πρώτη γενιά στα εστιατόρια, έτοιμοι για την οποιαδήποτε σκληρή, χειρωνακτική δουλειά, δημιούργησαν αρκετοί απ' αυτούς με το πάθος τους για τη ζωή μια νέα γενιά που ξέφυγε κάποια στιγμή αποφασιστικά από την κακή μοίρα και ξεπετάχτηκε στους πλατιούς ορίζοντες.

Όταν περάσαμε σ' αυτό τον κύκλο των ►

ΑΔ 1.35

⇒ θεμάτων ο Κλέι μου μίλησε με περηφάνια για το φίλο του και συντοπίτη, Κυριάκο Νικολάου, που τον θυμάται από παιδί στα δρομάκια του ωραίου Καραβά. Ο Νικολάου είναι τώρα καθηγητής της Χημείας στο Πανεπιστήμιο του Σαν Ντιέγκο της Καλιφόρνιας και Πρόεδρος του Ινστιτούτου Ερευνών Σκριπς. Αντίγραφο επιστολής από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών που μου έδειξε τόνιζε ότι ο Νικολάου είναι «ένας από τους καλύτερους χημικούς στον κόσμο και αναμφισβήτητα ο καλύτερος στον τομέα της ολικής οργανικής σύνθεσης». Οι έρευνές του έχουν ανοίξει νέους ορίζοντες στη μελέτη του DNA και στην καταπολέμηση του καρκίνου. Εντελώς πρόσφατα αναπαρήγαγε στο εργαστήριό του τη λεγόμενη «κόκκινη παλίρροια» που καταστρέφει τις ακτές της Δυτικής Μεσογείου.

Δημιουργείται η βεβαιότητα, τόνιζε η επιστολή, ότι ο Κυριάκος Νικολάου θα είναι ο πρώτος Έλληνας επιστήμονας που θα τιμηθεί με το βραβείο Νόμπελ Χημείας!

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΙΚΙΑΣ

Σύμφωνα με στοιχεία, που μου έδωσε ο Χάρης Μεττής, Διευθυντής του Γραφείου Παιδείας της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων, γύρω στο 1935 το 95% των Κυπρίων που ζούσαν στο Λονδίνο (κάπου 30.000 τότε) ήταν πιατάδες που δούλευαν 12 με 15 ώρες τη μέρα για κάπου 20-35 σελίνια τη βδομάδα. Τώρα οι αριθμοί των Κυπρίων στην Αγγλία είναι συγκεχυμένοι. Άλλοι μιλούν για 250.000, άλλοι για 200.000. Πάντως η Τράπεζα Κύπρου στο Λονδίνο, όπως μας είπε ο Πρόεδρος της κ. Γ. Χριστοφίδης, κάνει τη στιγμή αυτή δική της έρευνα γύρω από το θέμα και απ' ό,τι φαίνεται, καταρχήν τουλάχιστον, οι αριθμοί μπορεί να περιοριστούν. Ο Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων Γρηγόριος, Κύπριος την καταγωγή, από το Μαραθόβουντο, σε μια μακρά κουβέντα που είχαμε στα γραφεία του στην περιοχή του Μπέισγουότερ, ήταν αισιόδοξος για το μέλλον της παροικίας. Μου μίλησε για τις 100 τόσες εκκλησίες που λειτουργούν αυτή τη στιγμή, σε σύγκριση με τη μια, την Αγία Σοφία, που προϋπήρξε του πολέμου και εκείνη των Αγίων Πάντων που δημιουργήθηκε το 1948.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Υπάρχει επίσης μια αναβάθμιση στην Ελληνική Παιδεία. Από το 1967 η κυπριακή πολιτεία στέλνει δασκάλους. Κι είναι χιλιάδες τώρα τα παιδιά που φοιτούν στα σχολεία που δημιουργήθηκαν. Υπάρχουν εδώ διάφορες κατηγορίες σχολείων, που προσφέρουν ένα σύνολο πέντε ωρών τη βδομάδα. Άλλοι μιλούν για οκτώ χιλιάδες παιδιά, που φοιτούν σ' αυτά τα σχολεία, άλλοι ανέβασαν τον αριθμό στις δέκα χιλιάδες.

Πήγα ένα Σάββατο σ' ένα απ' αυτά τα σχολεία.

Τα παιδιά της παροικίας μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα.

Ο Πανίκος Παιονίδης στην Πρεσβεία των ΗΠΑ στο Λουξεμβούργο με τον κυπριακής καταγωγής Πρέσβη των ΗΠΑ κ. Κλέι Κωνσταντίνου.

Ήταν το Ανεξάρτητο Ελληνικό Σχολείο στο Μάνορ Χιλ. Λειτουργεί από 15 τόσα χρόνια, έχει γύρω στους 30 δασκάλους και κάπου 400 μαθητές όλων των ηλικιών, μέχρι τα 17 χρόνια. Διευθυντής ο κ. Γ. Παπακλεοβούλου, που μας ξαναγεί στις τάξεις. Μια δασκάλα διδάσκει σε μια ομάδα παιδιών, την «Ειρήνη» του Αριστοφάνη, κάπου αλλού τα παιδιά μαθαίνουν παραδοσιακούς χορούς. Σε μια άλλη τάξη η καθηγήτρια κάνει εξέταση από το βιβλίο του Σαμαράκη «Ζητείται Ελπίς». Όλα γίνονται σοβαρά, υπεύθυνα, επαγγελματικά και τα παιδιά είναι απορροφημένα σ' αυτό που κάνουν. Μπαίνουμε και σε μια τάξη όπου

Η καθηγήτρια της Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Γκρίνουιτς Φλόγα Ανθία με το σύζυγό της, επίσης καθηγητή Ρον Άιρς και την κόρη Νατάσια.

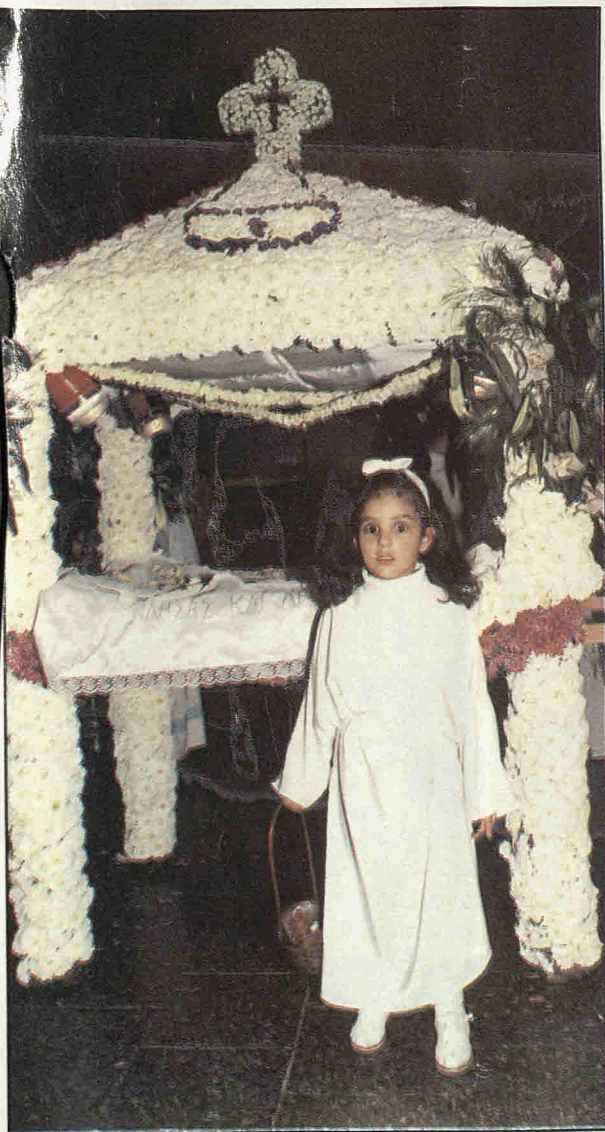
μαζεύονται οι μητέρες ενώ περιμένουν. Είναι της δεύτερης γενιάς, τα ελληνικά τους είναι σπασμένα. Αυτή ήταν η γενιά που ακολούθησε κατά κανόνα τ' αχνάρια της πρώτης, της βασανισμένης. Πολύ περιορισμένες τότε και οι δυνατότητες που προσφέρονταν για μάθηση της γλώσσας. Ήταν όμως και ο όγκος των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν πιο μεγάλος. Χωρίς φυσικά ν' αποκλείονται οι εξαιρέσεις: εκείνοι που ακολούθησαν άλλους δρόμους, μπήκαν σε κολλέγια, πανεπιστήμια.

Δεν είναι παράξενο, μου λέει μια μητέρα, πως τα παιδιά μου στρέφονται προς τα ελληνικά, θέλουν να τα μάθουν, ρωτούν, διαβάζουν,

Μια από τις 100 εκκλησίες της παροικίας.

Ο Επιτάφιος στους δρόμους του Λονδίνου...

θέλουν να πηγαίνουν στην Κύπρο το καλοκαίρι;

TO L.G.R.

Η ίδια δεν έμαθε τη γλώσσα, ίσως κι από αντίδραση στους γονείς, που δεν μπορούσαν και δεν ήθελαν να προσαρμοστούν στη ζωή της μεγάλης, ξένης πόλης.

Αυτές τις αλλαγές τις είδαμε και στα γραφεία της σύνταξης του Ελληνικού Ραδιοφωνικού Σταθμού του Λονδίνου, που αυξάνει συνεχώς τον κύκλο της δραστηριότητάς του. Οι νέοι Κύπριοι, μας λένε, που μας ακούν, ζητούν όλο και περισσότερο ελληνική μουσική.

Ο Σταθμός απασχολεί κάπου δέκα άτομα μόνιμο προσωπικό κι άλλους 30 συνεργάτες, εκπέμπει σε 24ωρη βάση, διατηρεί παιδική εκπομπή, εκπομπή για τη γυναίκα, λαογραφική εκπομπή, λογοτεχνική, εκπομπή για τη νεολαία κτλ. κτλ. Γενική εκτίμηση είναι, ότι οι εκπομπές του LGR βρίσκονται σ' όλα σχεδόν τα κυπριακά σπίτια, ενημερώνουν, ψυχαγωγούν, διαπαιδαγωγούν και συντηρούν τη μνήμη για το νησί και το δράμα του.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ

Ο χώρος όπου είναι εγκατεστημένος ο Σταθμός έχει έντονο το χρώμα της Κύπρου. Εδώ βρίσκεται το συγκρότημα «Φλορεντία Βίλειτζ» του Κρις Γιάννη από τη Δερύνεια που είναι τόσο πολύ ερωτευμένος με το χωριό του και την οικογένειά του, που φρόντισε ώστε σε όλα να υπάρχει η Δερυνειώτικη σφραγίδα. Φλωρεντία είναι η μητέρα, ή ακριβέστερα Φουρεγκού όπως τη λένε στο χωριό, και τα μικρά δρομάκια μέσα στο συγκρότημα βαφτίστηκαν Κωστέας, Αγία Μαρίνα, Αννού Κκαφά κ.ά.

Όλα παίρνουν πίσω στο 1958 όταν μετανάστευσε η οικογένεια. Το 1974, πετυχημένος πια επιχειρηματίας ο Κρις Γιάννη, μετέφερε όλα του τα λεφτά στο Βαρύσι, για να βρεθεί στο κενό όταν χτύπησε η τραγωδία. Έτσι ξανάρχισε από το μηδέν! Και λειτούργησε το δαιμόνιο του Κύπριου. Σήμερα οι επιχειρήσεις Μαρκ και Άντονι είναι από τις πιο ισχυρές και τις πιο σεβαστές, στο χώρο της ενδυματολογίας. Απασχολούν 550 εργάτες και το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής διοχετεύεται στην ευρωπαϊκή ήπειρο, εξασφαλίζοντας συνάλλαγμα για την αγγλική οικονομία (γύρω στα 12 εκατομμύρια λίρες).

Μιλώντας με τον Κρις, σου μεταδίδει μ' ένα άμεσο τρόπο το νεύρο του και το πάθος του για δημιουργία.

Πιστεύει πολύ στην αξία, το ταλέντο, την εργατικότητα του Κύπριου. Και στις δύσκολες στιγμές, όπως είναι τώρα οι συνθήκες στην Αγγλία, οι Κύπριοι επιβιώνουν, προχωρούν.

• Το φαντάστηκες ποτέ σου, μου λέει, ότι ο ένας στους τρεις Κυπρίους είναι ξενιτεμένος; Κι όμως, προσθέτει, μ' ένα παράπονο, το τρίτο αυτό παιδί ζει κάπως ξεχασμένο από την Πολιτεία μας...

Ο Κρις μου μιλά και για τις μεγάλες αλλαγές στην παροικία. Ένα θέμα που θα το πάρει κι ο Αντώνης Γερολέμου, Πρόεδρος μιας μεγάλης εταιρίας «Φρες Φουντες», που πρωτοϊδρύθηκε το 1950 από την οικογένεια Κατσούρη από την Κώμη Κεπίρ, που έκανε αρχικά εισαγωγή χαρουπιών στην Αγγλία κι ύστερα επεκτάθηκε σε συσκευασία προϊόντων και σε ίδρυση αλυσίδας εστιατορίων για να κατελήξει στη δημιουργία της περίφημης «Κουζίνας Κατσούρη», που εφοδιάζει όλα τα σούπερμαρκετ με πικάντικες λιχουδιές. Ένα μέρος της παραγωγής κατευθύνεται και σ' αυτή την περίπτωση προς την Ευρώπη κι ο τζίρος ξεπερνά τα 40 εκατομμύρια με στόχο ν' αυξηθεί στα 60. Θ' αυξηθούν επίσης και τα πρόσωπα που απασχολούνται από τα 650 στα 1000.

Ο κ. Γερολέμου, ένας δυναμικός νέος επιστήμονας, μέλος της οικογένειας, έχει την ισχυρή άποψη ότι η παροικία πρέπει να προσαρμοστεί το συντομότερο στα νέα οικονομικά δεδομένα της αγγλικής οικονομίας και να βγει από τον κλοιό των πατροπαράδοτων εστιατορίων, ραφτάδικων κτλ. Το ευχάριστο είναι, λέει, ότι υπάρχει αυτή η τάση της προσαρμογής από πλευράς της νέας γενιάς. Όλο και περισσότεροι Κύπριοι επιστήμονες, σ' όλους τους κλάδους, καταλαμβάνουν θέσεις στην αγγλική κοινωνία. Γιατροί, όπως ο δρ Κύπρος Νικολαΐδης με πολύ αξιόλογες επιδόσεις διεθνούς σημασίας στον τομέα της προγενετικής, ο δρ Άντης Νικολαΐδης, Πρόεδρος της Διεθνούς Αγγειολογικής Εταιρίας, ο δρ Παντελής,

⇒ ειδικός στις αρθρικές παθήσεις κ.ά. Ο Αρχιεπίσκοπος μου έδωσε έναν αριθμό γύρω στους 500 Κύπριους γιατρούς και άλλους επιστήμονες. Κάπου 250 Κύπριοι, πάλι σύμφωνα με τον Αρχιεπίσκοπο, έχουν θέση στα Πανεπιστήμια και τα Κολλέγια είτε σαν καθηγητές είτε σαν υφηγητές.

Ο καθηγητής Χημείας του Πανεπιστημίου του Βορείου Λονδίνου και Διευθυντής του Κέντρου Μελετών της Κυπριακής Παροικίας Τζον Χαραλάμπους, μου μίλησε για κάπου 3000 Κύπριους φοιτητές, που φοιτούν στα 14 εκπαιδευτικά ιδρύματα του Λονδίνου. Υπολογίζεται επίσης ότι κάπου 20 Κύπριοι κατέχουν τη θέση του πλήρους καθηγητή.

Αυτή τη νέα γενιά των Κυπρίων, αρκετοί από τους οποίους είναι Κύπριοι που γεννήθηκαν στην Αγγλία, τη συναντάς πια και στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Και στην τοπική αυτοδιοίκηση. Κάπου 150 Κύπριοι είναι μέλη Δημοτικών Συμβουλίων και εντελώς πρόσφατα ένας Κύπριος, ο Γεώργιος Σάββα, εξελέγη Δήμαρχος του Ένφιλτ, στο βόρειο Λονδίνο.

Η Φλόγα Ανθία, Καθηγήτρια της Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Γκρίνουιτς, έκανε βαθιές και συστηματικές μελέτες γύρω από την πορεία της κυπριακής παροικίας στην Αγγλία, τα προβλήματά της και τις αλλαγές που συντελούνται. Μελέτησε ακόμη και τις αλλαγές μέσα στην κυπριακή οικογένεια, τον τρόπο του σκέπτεσθαι των νέων κτλ. Μια εντελώς τελευταία της έρευνα, που δε συμπληρώθηκε ακόμη, παρουσιάζει τις Κυπριοπούλες, που γεννήθηκαν στην Αγγλία, να ονειρεύονται, στην πλειοψηφία τους, γάμο με Κύπριο και γάμο μάλιστα με τον παραδοσιακό τρόπο, στην εκκλησία κτλ. Παρατηρείται δηλαδή μια αντίσταση σ' αυτό που λέμε τάση αγγλοποίησης.

Η Φλόγα, που είναι κόρη του γνωστού ποιητή Τεύκρου Ανθία, που ήταν κι ο ιδρυτής του σχολείου του Συνδέσμου Ελλήνων Γονέων του Κάμπτεν Τάουν το 1951, μας μίλησε και για τις τρεις φάσεις του κυπριακού μεταναστευτικού ρεύματος προς τη Βρετανία,

για τη λεγόμενη ιδεολογία της επιστροφής και για την κοινωνική πλευρά της εθνικής ταυτότητας, ένα βιβλίο που εκδίδεται σύντομα από τον Εκδοτικό Οίκο Μακμίλαν.

Ένα οδοιπορικό όμως στο Λονδίνο δεν μπορεί ν' αφήσει εκτός το Θέατρο Τέχνης και τον ιδρυτή κι εμπνευστή του Γιώργο Ευγενίου, που από το 1957 «συμβαδίζει με τον αγώνα της Κύπρου».

Ο Ελληνικός ραδιοσταθμός του Λονδίνου – LGR – έχει δώσει νέα πνοή στην παροικία.

Η παροικία δίνει το παρών της σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις.

Ξεκινώντας από ένα γκαράζ ο Ευγενίου έστησε με τον καιρό ένα στέκι, που δίνει στη ζωή της παροικίας την άλλη της διάσταση, την πολιτιστική. Με ρεπερτόριο βγαλμένο από το αρχαίο ελληνικό δράμα, κι από το σύγχρονο δραματολόγιο Ελλάδας και Κύπρου, προσπαθεί ν' απαντήσει σε ανάγκες πνευματικές, προσπαθεί να συντηρήσει μ' ένα

δικό του τρόπο τη γλώσσα, την ψυχή και τα οράματά της.

Μια άλλη κυπριακή πολιτιστική παρουσία, σχετικά πρόσφατη, πέντε μόλις χρόνων, είναι εκείνη της Γκαλερί Κ. Με καλλιτεχνικό διευθυντή το γλύπτη Γιώργο Κυριάκου η γκαλερί προσπαθεί όλο και πιο πολύ να προβάλλει την κυπριακή ζωγραφική στο αγγλικό κοινό. Το Μάιο, οι αίθουσες της γκαλερί που βρίσκονται στην καρδιά του Χάμπστετ Χιλ, γέμισαν από φιλότεχνους που πήγαν να δουν την ομαδική έκθεση όπου παρουσίασαν έργα τους πέντε Κύπριοι και έξι Ελλαδίτες. Η Επιτροπή από Άγγλους κριτικούς είχε να επιλέξει από 90 καλλιτέχνες που είχαν υποβάλει έργα τους για την Έκθεση, που τελικά θα μεταφερθεί από την Τράπεζα Κύπρου και στη Λευκωσία.

Η παροικία δηλαδή ζει με όλους τους πνεύμονες και αναπτύσσεται, και όπως μου τόνισε ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κυπριακών Οργανώσεων κ. Γ. Χριστοφίδης, παρά την κρίση που μαστίζει γενικά τη βρετανική οικονομία οι Κύπριοι παρουσιάζουν συγκριτικά την εικόνα μιας εύρωστης κοινότητας, που διαδραματίζει μάλιστα σημαντικό ρόλο στον αγώνα της Κύπρου για δικαίωση.

• Στο Λονδίνο κυκλοφορεί η εξής ιστορία: Ότι η παροικία μέσα στα εξήντα τόσα χρόνια της οργανωμένης παρουσίας – τόση είναι και η ηλικία της Κ. Αδελφότητας στο Λονδίνο – ακολούθησε, όσον αφορά τον τόπο διαμονής της, μια διαδρομή παράλληλη μ' εκείνη του 29 λεωφορείου, που περνά από το Ουέστ

Εντ, το Κάμπτεν Τάουν και πορεύεται προς τα βόρεια, σε περιοχές με περισσότερο πράσινο, δρόμους με δενδροστοιχίες και ωραία σπίτια. Αυτή ήταν κι η διαδρομή των Κυπρίων: Από τα στενόχωρα υπόγεια του Σόχο, κινήθηκαν όσο περνούσαν τα χρόνια και βελτιωνόταν η οικονομική τους κατάσταση προς ολόενα και καλύτερες περιοχές, με πιο άνετα σπίτια.

Το Οδοιπορικό όμως θα συνεχιστεί περνώντας πέρα από τον Ωκεανό.